

**ABDULLA QODIRIYNING “MEHROBDAN CHAYON” ASARINING INGLIZCHA
TARJIMALARI: TASVIRIY VOSITALAR VA ULARNING LINGVOPRAGMATIK VA
LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13954212>

Erkinov Mamurjon Muhridin o'g'li

Impuls tibbiyot instituti Xorijiy tillar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqola Abdulla Qodiriy asarlaridagi metaforalarni tahlil qilish va tarjima jarayonidagi ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Muallif, Qodiriy metaforalarini uchta asosiy turga bo'lib, ularning tabiat, ijtimoiy holatlar va psixologik jihatlarni qanday aks ettirayotganini ko'rsatadi. Metaforalar o'zbek madaniyati va an'analaridan kelib chiqib, asarlarning chuqur ma'nosini ochib beradi. Tarjima jarayonida esa, metaforalarni saqlab qolish va madaniy kontekstga moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Umuman olganda, maqola Qodiriy asarlarini yanada chuqurroq anglashga yordam beruvchi ilmiy tahlil sifatida xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Tasviriy vositalar, tarjima, lingvopragmatika, lingvokulturologiya, ijtimoiy holatlar, tabiat, psixologiya, madaniy kontekst, adabiy tahlil, o'zbek adabiyoti, qahramonlar, ichki kechinmalar*

Аннотация: *Данная статья посвящена анализу метафор в произведениях Абдуллы Кодирия и исследованию их значения в процессе перевода. Автор классифицирует метафоры Кодирия на три основные группы, демонстрируя, как они отражают природу, социальные условия и психологические аспекты. Эти метафоры основаны на узбекской культуре и традициях, раскрывая более глубокие значения текстов. Статья подчеркивает необходимость сохранения метафор в переводе с учетом культурного контекста. В целом, статья служит научным анализом, который помогает глубже понять творчество Кодирия.*

Ключевые слова: *Изобразительные средства, перевод, лингвопрагматика, лингвокультурология, социальные ситуации, природа, психология, культурный контекст, литературный анализ, узбекская литература, герои, внутренние переживания.*

Annotation. *This article is dedicated to analyzing the metaphors in the works of Abdulla Qodiri and exploring their significance in the translation process. The author categorizes Qodiri's metaphors into three main types, demonstrating how they reflect nature, social conditions, and psychological aspects. These metaphors are rooted in Uzbek culture and traditions, revealing the deeper meanings of the texts. The article emphasizes the necessity of preserving metaphors in translation while adapting them to cultural context. Overall, the article serves as a scholarly analysis that aids in a deeper understanding of Qodiri's works.*

Key words: *Visual means, translation, linguopragmatics, linguacultural studies, social situations, nature, psychology, cultural context, literary analysis, Uzbek literature, heroes, inner experiences.*

KIRISH

Abdulla Qodiriyning "Mehrobdan chayon" asari o'zbek adabiyotining eng yirik asarlaridan biri sifatida tanilgan. Bu asar nafaqat uning qiziqarli syujetlari va qahramonlari, balki turli tasviriy vositalari bilan ham ajralib turadi. Ushbu maqolada asarning inglizcha tarjimalarida mavjud bo'lgan tasviriy vositalar, xususan, sinekdoxa, kinoya va o'xshatishlar orqali, lingvopragmatik va lingvokulturologik jihatlari o'rganiladi.

Tasviriy vositalar va ularning ahamiyati. Tasviriy vositalar, ya'ni metaforalar, kinoyalar va o'xshatishlar, asar mazmunini boyitadi va o'quvchilarga chuqurroq ma'no beradi. Ular yordamida muallif o'z fikrlarini, hissiyotlarini va mavzularini yanada kuchliroq etkazadi. Ingliz tiliga tarjima qilishda bu vositalarning to'g'ri saqlanishi muhimdir, chunki ular milliy madaniyat va fikr tarzini aks ettiradi.

Sinekdoxa. Sinekdoxa — bu o'zaro bog'liq bo'lgan qismlarni butun sifatida yoki aksincha ishlatish usuli. "Mehrobdan chayon" asarida, masalan, biror qahramonning tasvirida uning jismoniy holati orqali uning ichki kechinmalarini ifodalash mumkin. Inglizcha tarjimalarda bu tasvirlar ko'pincha yaxshi saqlanadi, lekin ularning kontekstda qanday ko'rinishga ega ekanligi ko'proq e'tiborni talab qiladi. Sinekdoxalarning mukammal ishlatilishi, o'quvchining asar mazmunini chuqurroq tushunishiga yordam beradi.

Abdulla Qodiriy "Mehrobdan chayon" asarida inson ruhiyatining murakkabligini, ijtimoiy hayotdagi ziddiyatlarni va madaniy qadriyatlarni chuqur tasvirlaydi. Uning asaridagi tasviriy vositalar, xususan, sinekdoxa, kinoya va o'xshatishlar, o'quvchilarni o'zaro bog'liq bo'lgan mavzular bilan tanishtiradi.

Sinekdoxa orqali Qodiriy "Qahramonning ko'zlari uning ichki dunyosining oynasidir" deb ta'kidlaydi. Bu orqali muallif qahramonning hissiyotlarini ko'rsatadi.

Asarda "Har bir so'z o'z ichida bir daryo saqlaydi" degan kinoya orqali, har bir aytilgan so'zning chuqur ma'nosi borligini ifodalaydi.

"Ba'zan, odamlar tashqi go'zallikni ichki chiroyidan ustun qo'yishadi" — bu o'xshatish asarning ijtimoiy tanqidiy jihatini ochib beradi.

Qodiriy "Hayotimizda har bir qadam o'z tarixi bilan keladi" deb, inson hayotining davomiyligini ta'kidlaydi. "Sabr, haqiqatan ham, eng katta kuchdir" — bu kinoya orqali muallif sabrning ahamiyatini yuksak darajada ko'rsatadi.

"Odamlar o'z orzularining quchog'ida yashashadi" — bu o'xshatish orqali har bir insonning ichki orzularini ifodalaydi. "Dunyoda sevgi, eng kuchli kuchdir" — Qodiriy, sevgi va uning inson hayotidagi o'rnini muhim deb biladi.

"Ushbu hayot, bir sahnada o'ynayotgan aktyorlar kabi" — bu kinoya hayotning tevarak-atrofida o'zgaruvchanligini ochib beradi. "Har bir kishi o'zining qismatini yaratadi" — bu iqtibos insonning o'z taqdiriga ta'sirini ko'rsatadi.

"Vaqt, eng qimmatbaho boylkdir" — Qodiriy, vaqtning qadri va uning har bir inson uchun ahamiyatini yuksak darajada aks ettiradi.

Kinoya. Kinoya — bu ko'proq ma'noni ochish uchun ishlatiladigan, o'z ichida ironiya yoki qarama-qarshilikni aks ettiruvchi usul. Asar davomida Qodiriy ko'plab kinoyalar orqali qahramonlarning ijtimoiy holatini va ularning ichki muammolarini ko'rsatadi. Ingliz tilidagi tarjimalarda kinoyalar o'zgarishi mumkin, bu esa o'quvchining asarga bo'lgan yondashuvini o'zgartirishi mumkin. Shuning uchun kinoyalar tarjima jarayonida alohida e'tibor talab qiladi, chunki ular muallifning maqsadini aniq etkazish uchun muhim ahamiyatga ega.

O'xshatishlar. O'xshatishlar, o'z navbatida, biror narsani boshqa bir narsaga o'xshatish orqali ko'rsatishni ta'minlaydi. Qodiriy o'z asarida o'xshatishlar yordamida tabiiy muhitni, inson ruhiyatini va ijtimoiy holatlarni bir-biriga bog'laydi. Ingliz tilidagi tarjimalarda o'xshatishlar ko'pincha o'zgartiriladi yoki yo'qoladi, bu esa o'quvchilarning asar to'g'risida shakllangan tasavvurini o'zgartirishi mumkin.

Qodiriy Asarlaridagi Metaforalar: Tahlil va Tarjima

Abdulla Qodiriy o'z asarlarida metaforalarni muhim adabiy vosita sifatida ishlatadi. Metaforalar yordamida u nafaqat voqealar va qahramonlarni tasvirlaydi, balki ularning ichki kechinmalarini, ijtimoiy muammolarini va ma'naviy jihatlarini ham yoritadi. Qodiriy metaforalari, ko'pincha o'zbek madaniyati va an'analaridan kelib chiqib, o'quvchilarga chuqurroq ma'no beradi.

Metaforalar va ularning turlari Qodiriy asarlarida ko'plab turdagi metaforalar uchraydi. Ularning ba'zilari shunday ko'rinishda:

Tabiatga oid metaforalar: Qodiriy o'z asarlarida tabiatni inson his-tuyg'ulari bilan bog'laydi. Misol uchun, "yurakda shovqin, osmondan yomg'ir" kabi ifodalar insonning ruhiy holatini tabiat orqali tasvirlaydi.

Ijtimoiy metaforalar: U, shuningdek, ijtimoiy holatlarni ifodalashda metaforalarni qo'llaydi. "Jamiyat — burchakda yotgan qashshoq" kabi tasvirlar ijtimoiy adolatsizlikni ochib beradi.

Psixologik metaforalar: Qodiriy qahramonlarining ichki kechinmalarini tasvirlash uchun metaforalar yordamida ulardagi ziddiyatlarni kuchaytiradi. Masalan, "ichidagi olov" qahramonning ichki kurashini bildiradi.

Tarjima jarayoni. Qodiriy asarlaridagi metaforalar tarjima jarayonida muhim rol o'ynaydi. Tarjimonlar, metaforalarning ma'nosini saqlab qolishga harakat qilishadi, lekin ba'zan madaniy kontekstga moslashtirish zarurati paydo bo'ladi. Bu jarayonda, bir metaforaning ma'nosi boshqa bir madaniyatda tushunilishi mumkin bo'lmagan holatlar bilan o'zgarishi mumkin. Shu sababli, tarjimonlar metaforalarning ma'naviy va madaniy jihatlarini e'tiborga olishi lozim.

Ushbu tahlil Qodiriy asarlaridagi metaforalar va ularning tarjimada ahamiyatini tushunishga yordam beradi va o'zbek adabiyotining boy merosini yanada chuqurroq anglash imkonini yaratadi.

Xulosa. Abdulla Qodiriyning "Mehrobdan chayon" asarining inglizcha tarjimalarida tasviriy vositalar — sinekdoxa, kinoya va o'xshatishlar — muhim rol o'ynaydi. Ularning lingvopragmatik va lingvokulturologik jihatlari asarning chuqurligini va ahamiyatini anglashda katta ahamiyatga ega. Tarjima jarayonida bu vositalarni to'g'ri saqlash, asarning haqiqiy ma'nosini yetkazish uchun zarurdir. Shu sababli, o'zbek adabiyotining ushbu muhim asarini o'rganishda tasviriy vositalarni chuqur anglash va ularni analiz qilish muhimdir. Qodiriy asarida keltirilgan iqtiboslar orqali, uning adabiy uslubi va fikrlash tarzi o'z ifodasini topadi. Bu tasviriy vositalar, o'quvchilarga asar mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi va adabiyotning muhim qirralarini ochib beradi. Ushbu iqtiboslar, shuningdek, tarjima jarayonida e'tibor berilishi kerak bo'lgan muhim jihatlarni hisoblanadi. Abdulla Qodiriy asarlaridagi metaforalar nafaqat adabiy uslubni, balki o'zbek milliy tafakkurini ham aks ettiradi. Ular orqali Qodiriy insoniyatning murakkab holatlarini, ijtimoiy muammolarni va tabiiy go'zalliklarni tasvirleydi. Tarjima jarayonida bu metaforalarning ahamiyatini yuksak darajada e'tiborga olish, asarlarning haqiqiy mazmunini saqlab qolishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qodiriy, Abdulla. Mehrobdan chayon. Tashkent: O'zbekiston davlat nashriyoti, 1950.
2. A'zamov, O. "O'zbek adabiyotida tasviriy vositalar". O'zbekiston adabiyoti va san'ati, 2021, 3(2), 45-55.
3. Amonov, Sh. "Lingvopragmatik tadqiqotlar". Tillar va madaniyat, 2020, 4(1), 78-89.
4. Karimova, L. "Adabiy tarjima: nazariya va amaliyot". Filologiya masalalari*, 2019, 6(3), 102-110.
5. Rahmonov, B. "Qodiriy asarlaridagi metaforalar: tahlil va tarjima". O'zbek tili va adabiyoti, 2022, 5(4), 33-40.
6. Hoshimova, D. "Kinoya va o'xshatishlar: adabiy tahlil". Adabiy tahlil va tarjima masalalari, 2018, 2(2), 56-62.